

کارشناسان منطقه‌ای درباره رژیم حقوقی خزر چه می‌گویند

سرویس بین الملل/خبرگزاری آران
خبرگزاری آران / سرویس خزر: کارشناسان آسیای مرکزی تاکید مجدد بر حل و فصل مسائل این دریا از سوی پنج کشور ساحلی را دستور مهم این نشست دانسته و به باور آنان، امضای موافقتنامه همکاری های امنیتی در دریای خزر و بیانیه مشترک سران، این کشورها را برای دستیابی به توافق در مورد وضع حقوقی خزر نزدیکتر کرد.
به گزارش فارس، سومین نشست سران کشورهای ساحلی خزر که روز پنجشنبه در باکو پایتخت آذربایجان با امضای موافقتنامه همکاری های امنیتی در دریای خزر و بیانیه سران به پایان رسید، مورد توجه کارشناسان قرار گرفته است.

کارشناسان تاکید مجدد بر حل و فصل مسائل این دریا از سوی پنج کشور ساحلی را دستور مهم این نشست دانستند.
به باور آنان، امضای موافقتنامه همکاری های امنیتی در دریای خزر و بیانیه مشترک سران، این کشورها را برای دستیابی به توافق در مورد وضع حقوقی خزر نزدیکتر کرد.
حتی "دیمیتری میدویدف" رئیس جمهوری روسیه که کشورش در سال آینده میزبان نشست سران خزر می باشد، در پایان اجلاس باکو به احتمال امضای موافقتنامه رژیم حقوقی خزر در نشست آتی سران اشاره کرد.

این امر و همچنین پیشنهاد رئیس جمهور ایران برای تعیین وضع حقوقی دریای خزر تا سال 2011 نشان می دهد که کشورهای ساحلی در باکو موفق به نزدیکی مواضع خود شده اند.
کارشناسان مسائل منطقه بر این باورند که طولانی شدن بیش از این بحث تعیین وضع حقوقی خزر موجب افزایش میزان بی اعتمادی میان کشورهای این حوزه خواهد شد، هرچند رئیس جمهوری آذربایجان در نشست باکو اعلام کرد که تداوم این شرایط نمی تواند بر سطح همکاری کشورهای منطقه تاثیر منفی بر جای بگذارد.
مشکل حقوقی دریای خزر از حدود 2 دهه قبل ایجاد شده و رایزنی های متعدد کارشناسی و اجلاس های سران تا هنوز منجر به نتایج نهایی و مورد تائید پنج کشور ساحلی نشده است. جدی ترین بحث در این مورد تعیین سهم کشورهای ساحلی می باشد که روی میزان آن و نحوه بهره برداری از منابع این دریا اختلافاتی دارند.
البته روسیه، قزاقستان و آذربایجان طی توافقاتی موفق به تقسیم بخش شمالی این دریا شدند، هرچند در اجلاس باکو رئیس جمهور آذربایجان این توافقات را به عنوان الگو برای حل مشکل حقوقی خزر معرفی کرد ولی به باور کارشناسان بدون در نظر گرفتن منافع همه کشورهای ساحلی، نائل شدن به نتایج مثبت که بتواند به تحکیم فضای حسن اعتماد و همکاری در منطقه کمک کند، امر ساده ای نخواهد بود.

قبل از نشست باکو، سران کشورهای ساحلی در عشق آباد و تهران نیز 2 دیدار برگزار کردند که از نظر ایجاد مکانیسم گفت و گو میان کشورها حائز اهمیت بود و این امر زمینه را برای آشنایی بیشتر طرف ها از نظرات یکدیگر فراهم کرد.

از این نظر شاید بتوان اجلاس باکو را گامی جدید به سوی دست یافتن به توافق تعیین وضع حقوقی این دریا دانست.

"الکساندر کنیازف" کارشناس روس در گفت و گوی اختصاصی با خبرنگار فارس با اشاره به اهمیت امضای موافقتنامه همکاری های امنیتی در دریای خزر در اجلاس باکو، تصریح کرد: بحث امنیت در خزر ابعاد بسیار وسیعی دارد که توجه کشورهای منطقه به این موضوع به سود منافع ملی این کشورها در عرصه های امنیتی، اقتصادی و اکولوژی خواهد بود ولی نکته مهم این است که از راه تقویت اعتماد در عرصه های امنیتی، این کشورها می توانند به تحکیم صلح و ثبات در منطقه بیشتر کمک کنند.

وی در ادامه این بحث افزود: حضور طرف های ثالث در زمینه های امنیتی و نظامی، اعتماد در این فضا را به چالش خواهد کشید که در نهایت به سود هیچ يك از کشورهای ساحلی خزر نخواهد بود.
کنیازف در رابطه با نتایج نشست سران خزر گفت: هر نوع مداخله بیگانگان به امور منطقه خزر موجب تقویت بی اعتمادی در میان این کشورها خواهد شد. بنابر این کشورهای ساحلی خزر در کنار تداوم مذاکرات 2 جانبه برای حل و فصل مسائل مربوط به سهم خود، به طور جدی به فکر حل و فصل جامع موضوع خزر باشند که امضای موافقتنامه همکاری های امنیتی در این دریا گام مثبتی در این راستا خواهد بود.

"نعمت نعمت زاده" کارشناس مسائل منطقه ای در تاجیکستان نیز آمادگی سران خزر برای دستیابی به توافق مربوط به تعیین وضع حقوقی این دریا در نشست باکو را ارزشمند دانسته و خاطرنشان کرد: طی چند سال اخیر آمریکا و ناتو با توجه به مبهم بودن وضع حقوقی خزر اقدام به همکاری های نزدیک نظامی و امنیتی با برخی کشورهای منطقه و به خصوص آذربایجان و قزاقستان در این دریا را کردند که نمی تواند موجب نگرانی کشورهایی نظیر ایران و روسیه نباشد، بنا بر این تهران و مسکو باید بیش از هر کشور دیگر این حوزه علاقه مند تقویت همکاری ها برای جلوگیری از ورود طرف های ثالث به این فضا باشند.

وی با اشاره به تهدیدهای مکرر آمریکا و رژیم صهیونیستی در رابطه با حمله احتمالی به ایران، تاکید کرد: در این شرایط همکاری های آشکار و پنهان نظامی کشورهای ساحلی خزر و به خصوص قزاقستان و آذربایجان گامی مثبتی بر حسن نیت در برابر همسایه معتمدی چون ایران نخواهد بود و به طور کلی منطقه را به سوی بی اعتمادی و نظامی گری سوق خواهد داد.

"حسین اسوبعلی اف" صاحب نظر مسائل سیاسی منطقه در قرقیزستان نیز ضمن در نظر گرفتن وضع حساس حوزه استراتژیک خزر و برخورد منافع روسیه، ایران، ناتو و آمریکا در این حوزه، گفت: با امضای سند همکاری های امنیتی میان کشورهای ساحلی باید آنها از اقدامات یکجانبه در زمینه های مختلف اقتصادی، انرژی، اکولوژی و به خصوص امنیتی و نظامی پرهیز کنند و خزر را تبدیل به حوزه چالش نکنند و چنانچه تحولات در مسیر حسن اعتماد پیش برود دست یافتن این کشورها به نتایج مثبت و مورد قبول کلی در مسائل مربوط به تعیین وضع حقوقی خزر نیز کاملا امکان پذیر خواهد بود.

ولی عده ای از تحلیلگران به دلیل عدم پایداری روسیه به توافقات خود در برابر ایران که در گذشته در موضوع خزر رخ داده و آخرین نمونه آن در این اواخر در رابطه با تحویل سیستم های ضد هوایی موشکی "اس 300" در پی حمایت مسکو از تحریم های آمریکا در شورای امنیت علیه ایران مشاهده شد، همکاری های نزدیک امنیتی این 2 کشور دست کم در دورنمای نزدیک را دشوار می دانند.
به طور مثال "عاقل بیک صالح اف" مدیر مرکز مطالعات استراتژیک دانشگاه مشترک اسلاویایی قرقیزستان و روسیه معتقد است که اقدامات یادشده روسیه به جایگاه این کشور در میان جامعه ایران تاثیر بسیار منفی گذاشته و به نحوی آنها را نسبت به روسیه بی اعتماد کرده است.

این کارشناس مسائل سیاسی منطقه در صحبتی که پیرامون این موضوع با فارس داشت، اذعان کرد: روسیه نباید فکر کند که در درازمدت معاملات با غرب بر سر ایران به سود آن کشور تمام می شود زیرا ایران از نزدیکترین همسایه های روسیه بوده و می تواند بر فضای ماورای قفقاز و آسیای مرکزی که حوزه منافع استراتژیک و نفوذ سنتی مسکو به شمار می رود، تاثیر بسیار جدی داشته باشد ولی ایران به طور عمده به مصالح مشترک کشورهای منطقه اندیشده است.

صالح اف ملاقات روسای جمهوری اسلامی ایران و روسیه در حاشیه نشست سران کشورهای ساحلی خزر در باکو را مهم دانست و تصریح کرد: در کنار بحث و بررسی مسائل مربوط به خزر، این دیدار فرصت مغتنمی برای تبادل نظر پیرامون مسائل حساس مربوط به روابط 2 کشور بود که محمود احمدی نژاد و دیمیتری میدویدف حتما از این فرصت استفاده کردند.

"سرگی میخی اف" مدیر کل موسسه همکاری های خزر در مسکو نیز بحث امنیت در دریای خزر را بسیار مهم برشمرد و معتقد است که در صورت حمله آمریکا به ایران حوزه دریای خزر به اصطلاح به تناثر و صحنه جنگ تبدیل خواهد شد و این در حالی است که همین اکنون نیز منطقه به بمب زمانی شباهت دارد.

به نظر وی کشورهای غربی در حوزه خزر به دنبال حل و فصل مسائل خود هستند که ایجاد خطوط مختلف لوله نفت و گاز نمونه ای از آن است و آمریکایی ها از طریق این خطوط می خواهند رژیم های وفادار به خود در این منطقه را مستقر کنند.

به باور این کارشناس مشهور روسی، مسائل خزر باید فقط در چارچوب "پنجگانه" پیگیری شده و کشورهای ساحلی نباید تنها به فکر مسائل و منافع خود باشند زیرا این امر می تواند منجر به رویارویی آنها در این منطقه حساس شود.

"کنستانتین سریازکین" معاون رئیس مرکز مطالعات استراتژیک وابسته به ریاست جمهوری قزاقستان ضمن شرکت در میزگردی که در آستانه نشست سران خزر در روسیه برگزار شد، متفاوت بودن مواضع برخی از کشورها در رابطه با بحث رژیم حقوقی خزر را یکی از موانع جدی دانست و در این رابطه به مواضع مخالف ایران و آذربایجان اشاره کرد.

به نظر وی ایران نباید روی موضوع سهم برابر کشورهای ساحلی خزر پافشاری کند و بهتر است چنانچه چهار کشور شوروی سابق یعنی روسیه، قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان میان خود به نتیجه برسند و سپس با داشتن موضع مشترک با ایران وارد بحث شوند.

ولی به باور بیشتر کارشناسان، تلاش برای رسیدن به نتیجه با حضور برخی کشورها و سپس تحمیل این توافقات به دیگران روش منطقی و قابل قبولی نخواهد بود و به صورت طبیعی هر نوع تصمیم نهایی باید با اجماع پنج کشور ساحلی گرفته شود، به خصوص اینکه منافع ایران به عنوان طرف قراردادهای سال های 1921 و 1940 که هنوز هم مبنای حقوقی خزر شناخته می شود، در معرض خطر قرار گرفته است.

از سوی دیگر برخی نمایندگان روسیه با توجه به پیامدهای سنگین زیست محیطی احداث خطوط لوله در این دریا، خواستار پرهیز کشورهای ساحلی از این نوع پروژه ها می باشند اما در مقابل عده ای از کارشناسان آذری و ترکمنی تهدیدهای اکولوژی برای خزر را جدی نگرفته تأکید می کنند که در حالی روسیه از خطرات اکولوژی در خزر صحبت می کند که خود در دریای بالتیک و دریای سیاه مشغول احداث خطوط لوله می باشد.

"سیمور علی اف" معاون مدیر موسسه اقتصادی "ترند کاپیتال" همکاری آذربایجان با بازیکنان غیرمنطقه ای را یک امر طبیعی می داند و معتقد است که استفاده از فناوری های پیشرفته غرب در زمینه استخراج نفت با حفظ استقلال این کشور هیچ منافاتی با مذاکره با سایر کشورهای ساحلی خزر ندارد.

در مقابل نعمت زاده کارشناس تاجیک با اشاره به این موضوع می گوید: بهره برداری از تکنولوژی پیشرفته صرف نظر از محل تولید آن حق طبیعی هر کشوری است و به توان مالی آن کشور برمی گردد و فکر نمی کنم که با این امر بتوان مخالفت کرد، ولی بحث اصلی این است که در کنار این فناوری ها نباید تجهیزات نظامی و امنیتی کشورهای بیگانه و به ویژه ناتو و آمریکا وارد این دریا شود و زمینه ای برای اختلاف کشورهای این حوزه را فراهم کند.

صالح اف مدیر مرکز مطالعات استراتژیک دانشگاه مشترک اسلاویایی قرقیزستان و روسیه تصمیم سران در باکو برای برگزاری نشست های سالانه را گامی مثبت دانست و گفت: فرصت دیدارهای سالانه سران چهار کشور شوروی سابق با رئیس جمهور ایران پیرامون دریای خزر منجر به نزدیکی مواضع این کشورها و درک مسئولیت بیشتر آنها برای حفظ ثبات و امنیت در این منطقه و بهره برداری مشترک از ذخائر و امکانات گسترده این حوزه برای توسعه منطقه ای خواهد شد.

پایان پیام.